

Filosofie Cultură Voluntariat

Noua Acropolă

O PRIVIRE FILOSOFICĂ ASUPRA LUMII

NUMĂRUL 12, DECEMBRIE 2023

Să învățăm să trăim

de Delia Steinberg Guzmán

Spiritul Spartei

Către bunăstarea interioară

de Carlos Adelantado Puchal

Artistul din cultura

Cucuteni

Socrate

CURS DE FILOSOFIE PENTRU VIAȚĂ

ETICĂ

Filosofia naturală • Ființa umană și Cosmosul • Înțelepciunea Indiei • Misterele Tibetului •
Filosofia budistă • Confucius

SOCIOPOLITICĂ

Platon • Aristotel • Filosofia neoplatonică • Egiptul Antic • Stoicismul roman

FILOSOFIA ISTORIEI

Importanța transmiterii istoriei • Istorie și mitologie • Ciclurile istoriei • Libertate și destin

Noua Acropolă București

str. Atanasie Demostene nr. 7, sector 5, București

+40 31 405 2024, +40 723 332 633

na-bucuresti@noua-acropola.ro

luni-vineri 18:00–21:00

Noua Acropolă Cluj-Napoca

str. Horea nr. 10, ap. 9, Cluj-Napoca

+40 740 066 658

na-cluj@noua-acropola.ro

luni-vineri 18:00–21:00

Noua Acropolă Constanța

str. General Manu nr. 24, Constanța

+40 744 525 651, +40 341 730 383

na-constant@noua-acropola.ro

luni-vineri 18:00–22:00, weekend 10:00–15:00

Noua Acropolă Iași

str. Nicolae Iorga nr. 51, sc. B, ap. 1, Iași

+40 741 394 303

na-iasi@noua-acropola.ro

luni-vineri 18:00–22:00

Noua Acropolă Oradea

str. Bicazului nr. 1A, Oradea

+40 755 292 542

na-oradea@noua-acropola.ro

luni-vineri 18:00–22:00

Noua Acropolă Timișoara

str. Gheorghe Lazăr nr. 5, et. 2, ap. 17, Timișoara

+40 744 781 989

na-timisoara@noua-acropola.ro

luni-vineri 18:00–21:00, sâmbătă 16:00–19:00

- 4 Exerciții morale
- 5 Să învățăm să trăim
- 6 Către bunăstarea interioară
- 8 Spiritul Spartei
- 14 Artistul din cultura Cucuteni și creația sa astăzi
- 17 Ochiul
- 18 Ce putem învăța de la Natură?
- 21 Socrate
- 22 Despre Alétheia și Enthousiasmós
- 25 Ziua Mondială a Filosofiei

Editor Noua Acropolă România

Director Ivo Ivanovici

Redacție Sonia Ivanovici
Corina Munteanu
Alexandra Stancu

*Distribuție și
relații cu publicul* Mihaela Brătuianu

*Tehno-redactare și
grafică* Florin Ganea
Dan Carp
Ernest Ștefan-Matyus
Paula Dron

Adresă de contact na-bucuresti@noua-acropola.ro

Exerciții morale

Ivo Ivanovici

Phoroneus — Andrea și Nino Pisano
Clopotnița lui Giotto, Florența
Foto: Sailko, Wikimedia Commons

Miturile sunt alcătuite din simboluri și pot fi înțelese în mai multe sensuri, întotdeauna importante. Astfel, după o legendă transmisă de scriitorul roman Pausanius în vestita sa *Călătorie în Grecia* (secolul II d.Hr.), cel mai frumos templu din cetatea Argosului era cel închinat lui Apollo Lykios, iar în sanctuarul acestui templu, lângă statuia zeului, ardea un foc numit *Flacăra lui Phoroneus* – deoarece argienii îi atribuiau lui Phoroneus (și nu lui Prometeu) descoperirea focului. Phoroneus – gr. Φορωνεύς – „cel care aduce valoare”, fiul lui Innachus (erou sau zeu arhaic, fondatorul casei regale a Argolidei) și al nimfei Melia (*frasin*), frate cu Io, a fost un erou care a adus oamenilor focul, a statornicit legile și a fost proclamat rege de Zeus, care l-a ales pentru că a inițiat cultul lui Hera (al „cuvântului dat” sau al „jurământului”) și pentru că cetatea Argosului avea nevoie de o conducere.

Ideea aflată la originea cultului lui Phoroneus este ilustrată printr-un simbol: frasinul sacru cu numeroasele lui ramuri pline de frunze, în toamnă colorate în nuanțe roșcate, amintind de scânteii și flăcări... Trunchiul reprezintă omenirea, iar frunzele înflăcărate sufletele individuale. Fiecare suflet este un mic foc și o sursă de lumină, având calitatea conștiinței intelectuale și a capacității de cunoaștere... Iar în cazul efortului conștient de a percepe și de a înțelege adevăruri universale valabile și permanente, frunzele se aseamănă cu păsările (scânteii înaripate) ce zboară spre înălțimi pentru a se întoarce în patria lor cerească.

Prometeu (gr. Προμηθεύς, „cel precaut”, „cel prevăzător”), fiul titanului Iapetus și al nimfei Climene, personaj mitic complementar în raport cu figura arhaică a lui Phoroneus, este înfățișat la rândul lui ca un binefăcător și chiar creator al oamenilor. Îndemnat de compasiune, a adus pe Pământ și a transmis oamenilor focul zeilor, al cunoașterii a ceea ce dănuie. Pentru fapta sa de dragoste a fost nevoit să sufere (căci omul imperfect folosește capacitatea de cunoaștere deseori în mod abuziv), dar a pus bazele actului de desăvârșire umană și a vieții civilizate. Prin urmare, el a oferit o mare oportunitate...

Constituie un act de curaj admiterea faptului că peste numeroasele întrebări și neliniști inerente condiției umane s-a așternut azi vâlul ignoranței, al acceptării mai mult sau mai puțin inconștiente a tot felul de forme fără conținut și de convenții facile. Printre altele, încă o dată ne

putem întreba: ce înseamnă a fi om, cum poate fi dezlegată (dacă e posibil) și ce înseamnă relația (complementară) între viață și moarte, care este sensul vieții, ce este evoluția, natura eu-lui conștient etc. Un suflet treaz întâlnește nenumărate necunoscuturi și vede limpede că aventura cunoașterii nu se va încheia niciodată.

Dacă – așa cum sugerează legenda sus menționată – relevanța unei persoane depinde de calitatea ei, de pildă de faptul că „are valoare” și „se ține de cuvânt”, înseamnă că împlinirea umană este strâns legată de afirmarea unor calități individuale care se dobândesc exclusiv printr-un efort conștient și asiduu de formare a personalității, în acord cu valorile etice și estetice. Pentru filosofia morală din epoca clasică, înțelepciunea (arta și știința vieții conformă cu adevărata fire a omului și a cosmosului) este sinonimă cu raționalizarea intuiției valorilor etice transcendente și aplicarea lor în practica vieții. Și tocmai aici apar mari deosebiri între om și om... Toți oamenii au acces la intuiție, dar câți îi dau importanță și se ostenesec să traducă calitatea infinită a acesteia în forme mentale aplicabile în practica vieții? Cu siguranță, lenea și opacitatea mentală, încurajate la scară largă de mitul „confortului existențial”, constituie un mare impediment pentru afirmarea personalității.

Cuvântul grecesc *arete* înseamnă deopotrivă excelența și virtutea care își au originea în viața interioară, sunt legate de actul cunoașterii și nu se manifestă spontan.

Este interesant să observăm că, după numeroși savanți, religiozitatea ar fi trăsătura distinctivă a ființei umane, căci niciodată nu a existat un om pe de-a-ntregul lipsit de intuiția sacrului. Dacă omul arhaic, acaparât de felurite circumstanțe ale vieții și nevoi existențiale, se apropia de altarul cu reprezentarea simbolică a misterului doar cu periodicitate, în epoci mai recente a fost descoperit cum ar fi posibil pentru omul trăitor pe Pământ, să fie mereu în prezența sacrului. După cum se afirmă într-un dialog platonice, noi oamenii putem fi asemenea Zeului, deoarece ne putem modela personalitatea în acord cu atributele sacrului, percepute cu propriul „ochi al minții”. Un om cu adevărat religios ar putea să exclame: sunt bun și generos, sunt pur și altruist, ordonat și atent, „mă țin de cuvânt” etc., pentru că astfel sunt mereu în prezența Domnului meu, îl am în mine și sunt asemenea Lui. ♪

Să învățăm să trăim

Delia Steinberg Guzmán

Anuarul OINA 2022

Despre filosofie s-a spus și s-a scris totul, și de bine și de rău, iar uneori a fost pur și simplu ignorată, ca și cum ar fi ceva de prisos și absurd.

În ziua de azi, în care presiunile de tot felul îi copleșesc pe oameni și în care atâtea nevoi greu de rezolvat trebuie îndeplinite, sunt eliminați din educație și în general din viață, factori importanți, așa cum este de pildă filosofia. Se consideră că mai întâi trebuie să ne umplem stomacul și abia apoi să ne luăm timp să gândim. Nu ne-a trecut niciodată prin minte că ar putea fi invers: că trebuie întâi să gândim, ca să aflăm cum am putea hrăni stomacul, psihicul și mintea ființei umane, privită ca o unitate indivizibilă.

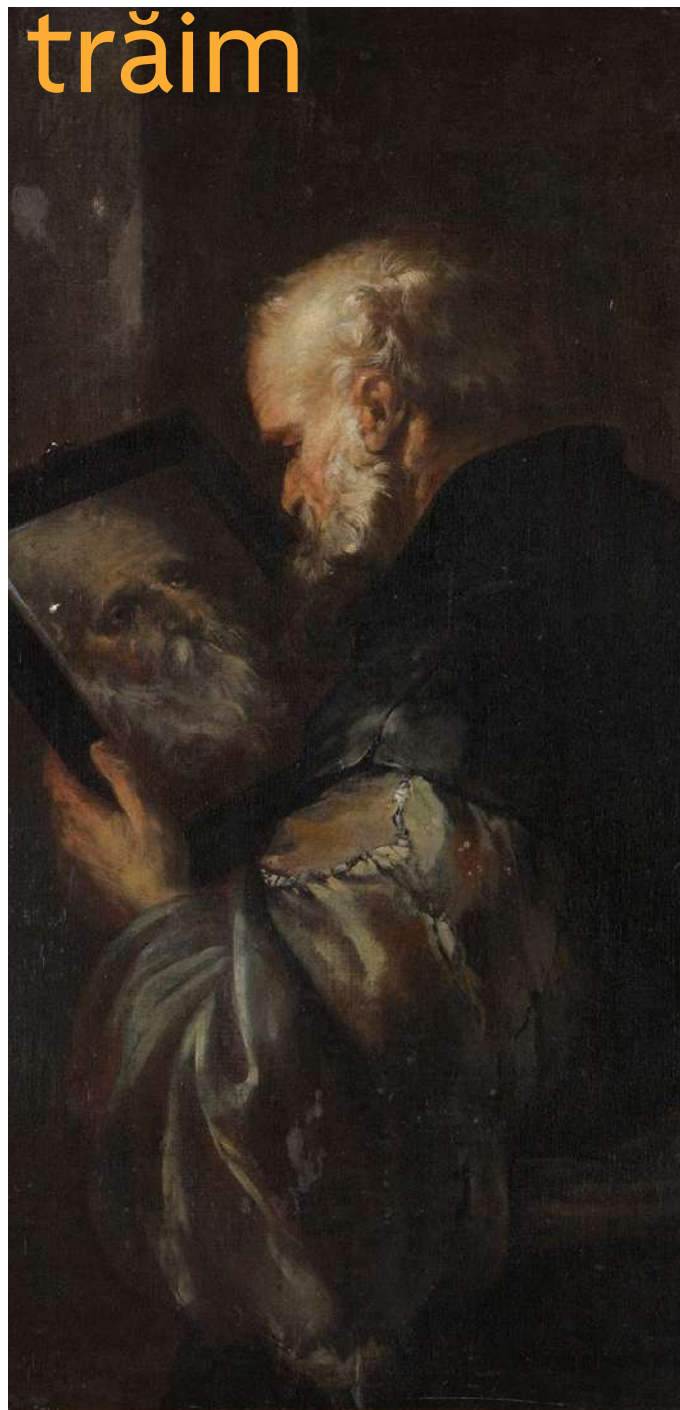
Astfel, ne confruntăm cu un paradox: subzistența a devenit scopul nostru fundamental și lăsăm deoparte ceea ce aparent nu produce niciun profit, căutând noi formule pentru a ne câștiga existența materială. Facem cursuri pe cele mai variate subiecte, dar primim doar informații pe care le uităm dacă nu le punem în practică și învățăm doar ceea ce este indispensabil sau ceea ce suntem obligați să repetăm zilnic.

Se zice că „filosofia nu dă de mâncare” și prin urmare, nimeni nu ne învață să trăim. Studiem modalitățile de a ne câștiga existența materială, dar nu știm cum să abordăm viața sau ce valoare să-i dăm. Din păcate – și statisticile confirmă – sunt în creștere cazurile de sinucidere în rândul tinerilor și tulburările psihologice care dezechilibrează viața oamenilor, chiar dacă sunt bine susținuți de averea lor materială.

Filosofia ne învață cum să trăim. Nu este vorba doar de discursuri sau de cărți inteligente, pe care probabil nici măcar autorii lor nu le înțeleg pe deplin. A ști cum să trăim începe cu a ști cine suntem noi înșine.

Cine știe ce înseamnă viața, este capabil să o înfrunte în toate aspectele ei. Dar nimeni nu ne învață să ne găsim propriul sine, și din această cauză pierdem perspectiva atât a trecutului cât și a viitorului, în timp ce prezentul se reduce la satisfacția momentului, chiar dacă acesta este efemer.

Trăim printre străini, împreună cu un alt mare necunoscut, sinele propriu. Există o frică de autocunoaștere, poate pentru că nu ne-ar plăcea ce am descoperi, poate pentru că nu este nimic sau prea puțin de descoperit. Filosofia este cheia cunoașterii de sine, a tuturor elementelor care alcătuiesc ființa umană; este cheia conjugării inteligente a tuturor acestor factori. Este mult mai mult decât o psihologie care ajută în momentele dificile; ea oferă acelor momente dificile posibilitatea de a deveni buni dascăli, capabili să rezolve dificultățile.

Philosopher with a mirror
Johann Heinrich Schönfeld (1609–1683)
Château de Villandry
Foto: Google Arts & Culture

Anticii spuneau: „Cunoaște-te pe tine însuși și vei cunoaște universul”. Este necesar deci, să începem prin a ne cunoaște pe noi înșine. Aceasta este valoarea filosofiei. Cine se cunoaște pe sine, își cunoaște punctele forte și slăbiciunile, își cunoaște resursele, imaginația, creativitatea, rezistența și capacitatea de a supraviețui în mijlocul furtunii și chiar de a crea o oază de liniște în centrul ei.

Este imposibil să se poată descrie în câteva rânduri procesul învățării filosofice. Dar pentru a începe, este suficient să știm că fără această reflecție profundă, am pierde posibilitatea contactului mai apropiat cu știința și cu arta, cu integritatea morală, într-un cuvânt, cu înțelepciunea. Astăzi, mai mult ca niciodată, avem nevoie de filosofie. ♡

Către bunăstarea interioară

Carlos Adelantado Puchal

Anuarul OINA 2022

Foto: James Baldwin, Unsplash

Foto: Robert Collins, Unsplash

Anul care a trecut a scos în evidență ruptura care există între cetățean și stat. Cele două concepte par a fi atât de diferite și de divergente, încât este foarte greu să stabilim puncte de legătură între ele, care să sprijine colaborarea necesară unei conviețuiri armonioase.

Problemele actuale ale acestor vremuri au scos la iveală în unele ocazii tot ce este mai bun din oameni și tot ce este mai rău din sistemele statornicite, iar în conștiința populației mondiale s-a instalat un climat de neîncredere.

Putem avea încredere în sisteme? În primul rând, să ținem cont de faptul că sistemele care guvernează popoarele sunt formate din ființe umane și că orice formă de guvernare este la fel de bună și de eficientă pe cât de bune și de eficiente sunt ființele umane care o alcătuiesc. Corupția, reavoința și minciuna nu și-ar găsi adăpost dacă oamenii ar fi incoruptibili, buni la suflet și dacă și-ar face din adevăr un scop în viață. Marea contribuție individuală la comunitate este fără îndoială aceasta: fiecare ființă umană care înaintea pe drumul cunoașterii de sine și care face un efort constant să se perfecționeze ca persoană, este o valoare care îmbogățește comunitatea în care trăiește.

În acest fel, individul și statul pot coexista fără a se împiedica unul de celălalt și fără ca interesul colectiv să devină un obstacol în calea dezvoltării personale. Dar pentru

asta, este necesar să avem o viziune clară asupra a ceea ce constituie binele comun. Din păcate, binele comun nu este impus de o elită care controlează fluxul de putere și căile pe care acesta le parcurge.

Este acceptabil să considerăm că binele comun înseamnă a pune în slujba celorlalți tot ce este mai bun în fiecare, cu intenția de a progresa. Dar ce ne face să progresăm? Valorile asociate mediului materialist și-au arătat deficiențele în raport cu bunăstarea interioară, și a sosit momentul să considerăm cumpătarea, bunul simț, onestitatea, prezența de spirit, lupta împotriva adversității, ca o scurtă enumerare a forțelor interioare care ne pot echilibra emoțiile și ne pot conduce spre o stare superioară de conștiință.

Aceasta este o idee interesantă, pe care o putem pune în practică prin răspândirea culturii și promovarea voluntariatului. Orice act altruist, oricât de mic, dacă este făcut conștient și voluntar, devine o contribuție la construirea indispensabilei punți educative care ne permite să unim generațiile, să apreciem minoritățile, să respectăm libertățile individuale și să lucrăm la un proiect comun de incluziune socială și de dezvoltare a potențialelor umane.

Să ne amintim că pentru evoluția speciei umane este necesară existența unui climat de cooperare, respect reciproc și libertate. 🍀

Spiritul Spartei

Laurențiu Plăcintă

Menelaus purtând corpul lui Patrocle
Loggia dei Lanzi, Florența, Italia
Foto: Wikimedia Commons

Antica Sparta, așezată pe malul râului Eurotas, în câmpiile fertile ale Laconiei, nu a încetat niciodată să ne captiveze imaginația prin alura sa enigmatică. Renumită pentru războinicii neînfricați și pentru stilul de viață disciplinat și ordonat pe care îl impunea, Sparta și-a lăsat amprenta asupra Greciei Antice și a civilizației europene. Dincolo însă de legendara sa măreție militară și de structura sa socială unică, ceea ce dăinuie neîntinat în istorie și ne fascinează și astăzi, este spiritul spartan, eroic, neîmblânzit, forjat prin trăirea idealurilor care au însuflețit acest popor.

Scurtă cronologie istorică

Începuturile necunoscute

În ceea ce privește datarea istorică, se cunosc foarte puține lucruri despre începuturile Spartei. De fapt, izvoarele de care dispunem în această direcție sunt mai degrabă mitologice decât istorice. Legenda spune că regele Eurotas, care domnea în Laconia avea o fiică numită Sparta, care nu putea procrea un moștenitor de parte masculină care să-i urmeze la tron. Lacedemon, fiu al lui Zeus și al nimfei Taygete, ajunge să se căsătorească cu Sparta și să devină rege în regatul Laconiei, pe care îl redenumeste Lacedemonia, după propriul nume, rebotezând apoi cetatea principală a regatului, Sparta, după soția sa.

Războiul Troian

Desprinzându-ne puțin de aceste origini mitice și mergând înainte în timp, îl descoperim ca rege al Spartei pe Menelaus, fratele mai mic al lui Agamemnon. El era căsătorit cu frumoasa Elena, cea care a fost răpită de prințul Paris al Troiei și care a reprezentat motivul sau imboldul ce a declanșat războiul dintre ahei și troieni. În timpul Războiului Troian, Sparta era deja privită ca una dintre cetățile grecești puternice, iar odată cu căderea Troiei în 1183 î.Hr., poziția acesteia s-a consolidat și mai mult.

Venirea dorienilor

În jurul secolului al XI-lea î.Hr. dorienii pătrund în Pelopones, influențând etnic, cultural și politic întregul teritoriu. Această mișcare de populație este cunoscută și ca venirea heraclizilor, deoarece cei trei conducători dorieni, Cresfonte, Temenos și Aristodemos, se considerau urmași direcți ai eroului Heracles. Tocmai datorită acestei descendențe ei susțineau că zona Peloponesului le-ar aparține de drept și astfel încep o campanie de cucerire a acestui teritoriu. Mai târziu, originile Spartei ajung să fie ancorate în descendența lui Heracles, care devine un fondator legendar și un model arhetipal al cetății războinice.

Laocöon
Giovanni Battista Foggini (1652–1725)
Foto: Getty Museum

Legile lui Licurg

În secolele VII și VIII î.Hr., Sparta era deschisă străinilor și comerțului cu aceștia. Întreținea relații de prietenie cu Samos, Cipru, Rhodos, Cyrene și altele. Era un oraș cu o cultură bogată, dispunând de arhitecți pricepuți și artiști desăvârșiți, sculptori în lemn, olari, fierari, țesători, dintre care mulți erau străini. Cântăreții, dansatorii și instrumentiștii spartani erau renumiți pentru abilitatea lor. Această stare de fapt avea să se schimbe totuși odată cu adoptarea constituției lui Licurg, când Sparta avea să devină statul războinic pe care îl cunoaștem și noi astăzi.

Rivalitatea pentru hegemonie

Pe măsură ce puterea și influența Spartei creșteau, au apărut în mod inevitabil rivalități, dintre care cea mai notabilă a fost cea cu Atena. Concurența spartano-ateniană pentru dominație a culminat cu Războaiele Peloponesiace. Această rivalitate intensă a modelat atât identitatea spartană, cât și pe cea ateniană și a propulsat Sparta în prim-planul scenei politice și militare grecești.

Licurg consultând-o pe Pythia
Eugène Delacroix (1798–1863)
Foto: Muzeul de Artă al Universității Michigan, SUA

Victoria tebană

În anul 371 î.Hr. are loc Bătălia de la Leuctra dintre Sparta și Teba, care se sfârșește prin victoria decisivă a tebanilor. Înfrângerea Spartei, care era deja în declin intern și extern, a distrus percepția generală a invincibilității acesteia. Au urmat apoi alte lupte și manevre neinspirate care au condus Sparta în planul secundar al scenei politico-militare grecești.

Renașterea spartană

Înainte de Licurg, Sparta nu se deosebea în mod special de celelalte orașe-stat grecești din jurul său, iar pretențiile sale politice, culturale și militare se limitau la regiunea imediată a Laconiei. Cetățenii săi erau preocupați în special de țeluri materialiste, practicau cu precădere comerțul și erau pasionați de viața bună, căutând să se înconjoare de confort și distracții.

Licurg a fost reformatorul legendar care a transformat Sparta. Se spune că el a fost fratele mai mic al lui Polydektes, care a preluat tronul Spartei după moartea tatălui lor, regele Eumenos. La scurt timp moare și Polydektes, iar văduva acestuia, o femeie mult prea ambițioasă și lipsită de scrupule, îi spune lui Licurg că-și va omorî copilul

nenăscut și îi propune să se căsătorească apoi cu ea. Cunosându-i caracterul și dorind binele copilului, Licurg se prefacă că acceptă complotul ei, dar cu condiția ca el să fie cel care omoară pruncul la nașterea sa. Femeia acceptă, dar când a venit sorocul, Licurg a dus copilul în Agora și l-a proclamat rege al Spartei, dându-i numele de Harilaos (*Bucuria Poporului*). Așadar, Licurg nu a fost rege, ci unchiul și protectorul tânărului suveran.

Esența legilor lui Licurg era dată de respingerea a ceea ce este comod, plăcut, de prisos și luxos. El considera că aceste lucruri slăbesc vigoarea omului și îl transformă într-un neputincios, dependent de consumul lor, ajungând să fie fără niciun folos pentru societate și stat. S-a înlăturat astfel luxul, iar importanța comerțului a fost redusă, cetățenii fiind încurajați să cultive arta războiului și politica. Au fost create instituții noi, precum Gerusia, sfatul bătrânilor, alcătuit din 28 de sexagenari și cei doi regi spartani, și Apella, adunarea generală a poporului cu drept de vot, care să vegheze asupra noilor legi fundamentale. S-au pus bazele celebrului Agoge, programul specific de învățare și formare a tinerilor spartani. Pământurile au fost redistribuite astfel încât să nu mai existe discrepante majore de avere și nivel de trai între cetățeni și s-a instituit, de asemenea, Sistia, masa comunală pentru toți bărbații până în 60 de ani.

Femeie spartană dând un scut fiului ei
Jean-Jacques-Francois Le Barbier (1738-1826)
Foto: Muzeul de Artă din Portland, Oregon, SUA

Modul de viață spartan

Modul de viață disciplinat și eficient ordonat ajunge să fie elementul definitoriu al spartanilor, care îi va deosebi de contemporanii lor. Punctul de pornire al modelului spartan era educația cetățenilor săi, un proces riguros și atotcuprinzător, prin care se țesea fibra socială.

Educația începea de la momentul nașterii. Până la vârsta de șapte ani mamele erau răspunzătoare pentru buna creștere a copiilor. Răsfățul trebuia evitat cu orice preț, iar simțul responsabilității față de cetate și de legi trebuia insuflat timpuriu. După această perioadă băieții erau luați din sânul familiei și începeau formația militară. Făceau gimnastică, lupte, deprindeau anduranță, rezistență, disciplină și învățau să-și mânuiască puterea voinței pentru a face față oricărei adversități. Aveau parte și de activități artistice, însă nu individual, ci împreună. Fetele urmau și ele un proces educațional similar, învățau să fie puternice, să lupte, făceau gimnastică și activități artistice, dar educația lor nu se axa atât de mult pe arta războiului, cât pe administrare, deoarece ele erau responsabile pentru a asigura bunăstarea bunurilor private și prosperitatea casei sau a latifundiului, bărbații fiind adesea plecați la război. Educația feminină a fost un element distinctiv al Spartei. Spre deosebire de contemporanele lor din alte cetăți, spartanele

erau educate, mult mai independente și luau parte la viața publică.

Bărbatul spartan personifica idealul războinicului, modelat de-a lungul multor ani prin antrenamente dure. El trebuia să dea dovadă de altruism și vitejie, să prioritizeze oricând beneficiul colectiv în fața câștigului personal. Curajul pe câmpul de bătălie era admirat în mod deosebit, fuga era mai rușinoasă decât moartea și astfel bărbatul trebuia să facă pace cu sine însuși și să fie pregătit în orice moment pentru moarte. În societatea spartană și femeia juca rol de eroină. Ea trebuia să își asume rolul de mamă și educatoare pentru fiii și fiicele Spartei și să îmbine cu succes dragostea maternă cu severitatea marțială necesară forjării spiritului războinic. În același timp era de așteptat ca femeia să fie un bun administrator al bunurilor familiei extinse, să reprezinte familia la toate sărbătorile și ceremoniile religioase și să apere interesele familiei și ale cetății în orice circumstanță în care se cerea acest lucru.

Două figuri, reprezentative pentru spartani, care încarnează idealurile lor de masculin și feminin, au fost regele Leonida I și soția sa, regina Gorgo cea isteată. Leonida rămâne în istorie prin exemplul său de curaj și sacrificiu de sine, dându-și viața alături de cei 300 de viteji ai săi pentru a apăra trecătoarea de la Termopile în fața invadatorilor persani, mult mai numeroși. În timpul bătăliei

Leonida la Termopile
 Jacques-Louis David (1748–1825)
 Foto: Muzeul Luvru, Paris, Franța

de la Termopile și după căderea inevitabilă a apărătorilor spartani, Gorgo, recunoscută pentru excelența virtuților sale spartane, a muncit neobosit în capitală, utilizând toate pârgurile politice pe care le avea la îndemână, pentru a obține sprijin militar care să vină în ajutor lui Leonida și trupelor sale, iar apoi pentru a uni mai multe cetăți grecești într-o coaliție care să țină piept Persiei.

Convițuirea bună a cetățenilor era un deziderat general. Astfel, erau create numeroase oportunități pentru socializare, împrietenire, cultivarea tovarășiei, dar și pentru rezolvarea disputelor care apăreau. În același timp, tot în spiritul curtoaziei, cetățenii erau încurajați să practice exprimarea sinceră, concisă și directă și să evite jocurile de cuvinte, subiectele incomode sau vorbirea ambiguă, fapt ce a condus la modul de a vorbi laconic, tipic spartan.

Relief cu eroi și închinători, Sparta, cca. 540 î.Hr.
 Foto: Muzeul Altes, Berlin, Germania

Valori spartane

Atitudine marțială

Aplicată în toate aspectele vieții, atitudinea marțială nu privea doar preocuparea și pregătirea pentru bătăliile cu inamicii Spartei, ci și războiul interior. Spartanii învățau de mici să lupte cu aspectele inferioare din ei înșiși, precum viciile, frica sau instinctul de putere, căutând să atingă o stare de independență interioară care să faciliteze canalizarea propriei voințe.

Curaj și onoare

Valori spartane prin excelență și deziderate ale oricărui cetățean al Spartei, indiferent de sex sau vârstă. Curajul și onoarea aveau o importanță mult mai mare decât orice formă de avuție materială.

Basorelief votiv din marmură în formă de peșteră, cca. 325 î.Hr.
 Foto: Muzeul Național de Arheologie, Atena, Grecia

Cleombrotus exilat de Leonidas al II-lea, regele Spartei
Benjamin West (1738–1820)
Foto: Muzeul Tate, Londra, Marea Britanie

Obediență și disciplină

Obediența față de educatori, de la figura mamei, până la dascălii militari retrași din activitate, trebuia să fie exemplară. Abaterile și rebeliunile tinerești erau aspru pedepsite și în general considerate dezonorante. Disciplina era văzută ca mijlocul prin care individul poate atinge victoria față de sine însuși, iar societatea spartană poate atinge victoria în competiția cu celelalte orașe-stat.

Sacrificiul de sine

Viața și bunăstarea personală erau lăsate în plan secund. Pe primul loc trebuia să se afle Idealul Spartei și binele comun al tuturor cetățenilor.

Simplitate și frugalitate

Nimic nu trebuia să fie în exces în viața cetățeanului spartan. De la micile bucurii și plăceri ale vieții, la momentele de sărbătoare importante, nimic nu trebuia exagerat. Grandoarea, epatarea sau extravaganta erau considerate nocive pentru buna ordine socială. Simplitatea, în toate formele ei, era apreciată ca fiind mai sinceră decât sofisticarea în exces.

Egalitate și coeziune socială

Societatea spartană se fundamenta pe legături umane, nu pe interese personale. Exista un soi de camaraderie și fraternitate între cetățeni, care aderau la un ideal comun și munceau pentru înfăptuirea sa. Cei mai norocoși îi susțineau pe cei mai puțin norocoși și nu existau discrepanțe majore în ceea ce privește bogăția sau statutul social al spartanilor.

Esențial este mesajul atemporal pe care l-a transmis Sparta: drumul războiului interior ca mijloc pentru evoluția individuală și socială. Așadar, pentru noi, omul spartan poate servi drept exemplu pentru cel care se luptă cu propriile temeri și neajunsuri, transformându-se pe sine, într-un mod treptat și durabil, în ceva mai bun, mai capabil și mai puternic, într-un individ cu principii clare, exigent cu sine și totuși sensibil, care nu se clintește în fața dificultăților și care are astfel capacitatea de a fi un veritabil protagonist în lume și de a oferi un sprijin de încredere celor din jur. ♡

Bibliografie

Paul Cartlege – *Spartanii. O istorie legendară*, Editura Herald, 2018, traducere Daniela Fudulu

Two Cucuteni culture pottery vessels are displayed against a dark background. The vessel on the left is a smaller, bulbous jar with a wide rim, featuring a pattern of light-colored spiral bands on a darker background. The vessel on the right is larger and more slender, also decorated with similar spiral patterns. Both vessels show signs of age and wear, with some cracking and discoloration. The lighting is dramatic, highlighting the textures and colors of the pottery.

Artistul din cultura Cucuteni și creația sa astăzi

Alina Mihaela Ștefan

Artefacte din perioada neolitică
Muzeul Neues, Berlin, Germania
Foto: Wikimedia Commons

Putem admira astăzi numeroase obiecte din cultura Cucuteni, atât în țară, cât și peste hotare – de exemplu, mergând printr-un mare muzeu berlinez, printre zecile de obiecte expuse, se pot zări și identifica ușor exemplarele ce aparțin acestei culturi, ornamentate cu „o eleganță desăvârșită, dovedind un simț al proporțiilor și al liniilor profilului de-a dreptul uimitor, fie că este vorba de vase mari, de aproape un metru înălțime, fie că ne referim la recipiente având câțiva centimetri.”⁽¹⁾ Este de apreciat această proporționalitate, această armonie, având în vedere că mare parte dintre ele au fost lucrate complet manual. De asemenea, se consideră remarcabilă diversitatea și echilibrul deosebit al formelor. De exemplu, meșterii din Cucuteni au modelat atât vase pentru uzul zilnic – castroane, capace, cupe, pahare, vase de provizii, fructiere – cât și vase cu rol de cult, folosite în ritualuri – vase suport, vase binoclu, vase antropomorfe și zoomorfe, vase prismatice, vase de tip horă.⁽¹⁾

Apare întrebarea: cum au reușit artiștii din Cucuteni să creeze astfel de forme care, pe de o parte, ne inspiră astăzi prin frumusețea lor, iar pe de altă parte au rezistat trecerii a mii de ani? Perioada de manifestare a acestei culturi a fost între 3600 și 2500 î.Hr., iar abia în 1884 d.Hr. au fost descoperite primele fragmente din ceramică pictată și figurine din lut ars, care vor ajunge să fie recunoscute în întreaga lume ca reprezentări cucuteniene. În rândurile următoare ne vom opri asupra a două răspunsuri posibile: a contat materia primă folosită de artist, dar și modelarea ei cu grija, atenția și dedicația venite din profunzimile sufletului.

Lutul, materia primă a artistului din Cucuteni și nu numai

Argila (o componentă de bază a lutului, alături de nisipul fin) s-a format în aproape toate erele geologice, acumulându-se în mări, lacuri sau în depuneri continentale, în straturi de zeci sau sute de metri grosime. În starea sa naturală, nu are deloc tărie, duritate sau rezistență la șoc.

Cu timpul, oamenii au descoperit că argila, respectiv lutul, deși fluide în starea lor naturală, capătă prin ardere o duritate aparte. Omul a dezvoltat astfel tehnica ceramicii, practică în forme variate din cele mai vechi timpuri până în ziua de azi. De altfel, „ceramica” provine de la cuvântul grecesc, „keramos”, reprezentând chiar noțiunea de coacere a argilei plasticizată manual.

Legendarul oraș al Babilonului era zidit din cărămidă arsă la soare. Lutul alb s-a folosit încă din antichitate în China și continuă și azi, pretutindeni, să fie materia primă pentru fabricarea porțelanului, a faianței și a veselei de bucătărie. Iar argila expandată se utilizează astăzi ca strat de protecție sub planșeul încăperilor de la subsol, ca plastifiant în betoane, pentru umplerea spațiului în fundații, la ridicarea barajelor de pământ, a drumurilor, căilor ferate, canalelor etc.⁽²⁾

Vas din ceramică, perioada Cucuteni–Tripolie
Muzeul Național de Istorie, Kiev, Ucraina
Foto: Wikimedia Commons

Din lut se pot face și sculpturi, care prin ardere devin solide și rezistente în timp – cum este cazul sarcofagelor etrusce sau a celor 7.000 de statui reprezentând soldați în mărime naturală, găsite în mormântul împăratului Qin din China. Așa cum este și cazul figurinelor create de oamenii din Cucuteni, care au rezistat mii de ani până să le descoperim.

Folosirea materiei după un canon riguros, cu semnificații profunde

Modelarea plastică a lutului a fost o preocupare majoră în rândul artiștilor cucutenieni. Avem de la ei un număr uluitor de mare de statuete, majoritatea realizate din lut. Acestea au fost găsite de arheologi fie singure, fie aflate în interiorul unor vase ceramice.

Statuetele nu erau realizate oricum. Specifică este dimensiunea mică a figurinelor, exemplarele mari fiind rarități. De asemenea, există un concept al formei – artistul „insistând mai ales asupra coapselor și bustului, simplificând foarte mult silueta umană prin suprimarea brațelor și modelarea sumară a vârfului picioarelor.”⁽¹⁾ Decorația este tatuată prin incizii, iar coloratura este unitară.

Toate acestea ne oferă certitudinea că, pentru a fi create, exista respectul pentru un canon: artiștii din Cucuteni realizau statuetele urmând un set de principii bine definit⁽²⁾, pe întreg arealul geografic pe care a existat această civilizație, de peste 300.000 km².

Canonul lor bănuim că mergea dincolo de respectarea oarbă a unor reguli. Modelarea obiectelor era modalitatea

Figurine din lut
România, datate 4900–4700 î.Hr.
Foto: Wikimedia Commons

lor de a se apropia de abstract, de valorile cele mai înalte posibile, de Divinitate. Pentru ei, aceste figurine erau reprezentarea Zeiței-Mamă care simboliza Protecția, Dragostea, originea primordială a Creației.

După cum menționa Mircea Eliade, atunci când artistul modela o statueta în lut, imaginația sa ducea la analogii nebănuite. Uneltele sale dobândeau o încărcătură simbolică profundă, iar perioada de muncă avea o semnificație aparte. Nu lucra pur și simplu ca să lucreze și să realizeze încă un alt obiect: era dedicat trup și suflet meșteșugului său, acelei statuete care se forma datorită devotamentului său, conexiunii sale profunde cu toate valorile și înălțimile pe care le asocia cu Zeița-Mamă. Astfel, se crea un mic-univers: artistul devenea el însuși un centru misterios și sacru, bogat în semnificații⁽³⁾, exprimându-se din profunzimea sufletului său.

Meșteșugul: dedicație pentru Frumos, o reprezentare a Dragostei

Astfel, faimoasele figurine din cultura Cucuteni sunt creația unor oameni conectați la semnificațiile profunde ale Zeiței-Mamă. Fiecare linie dreaptă sau curbă trasată de artizan, fiecare element geometric, erau alimentate de o conexiune înaltă – poate cu Frumosul, poate cu Dragostea, poate cu o altă Valoare Înaltă.

Munca la o statueta se încheia doar după ce artistul realiza cu succes și procedul arderii constante. Arderea creației lui era vitală, întrucât doar prin realizarea cu bine a acestei etape, argila moale, plastică, se putea transforma în compuși duri. O muncă deloc ușoară, pentru că nu știm ca pe vremea aceea să fi existat tehnologia de azi – de

exemplu, să aibă la dispoziție cuptoare cu afișaj electronic al temperaturii și cu manipulare din câteva simple butoane. Artistul trebuia să aibă o atenție vigilentă și o concentrare înaltă. Altfel, dacă temperatura trecea de o anumită valoare și statueta era arsă la foc prea mare, se deforma. Iar dacă nu se menținea o temperatură constantă, variațiile abrupte puteau duce la distrugerea parțială sau chiar totală a muncii sale. Din acest motiv, după terminarea arderii, care dura două zile, ușa cuptorului era închisă ermetic, astfel încât răcirea să se producă foarte lent, în 24 ore.⁽²⁾

Artistul cucutenian ne-a lăsat moștenire o formă durabilă, care a trecut testul timpului, o reprezentare a dragostei sale pentru Frumos. Artizanul a stăpânit nu doar o tehnică de înaltă calitate pentru prepararea lutului și o grijă aparte în modelarea materiei, dar a și cultivat o atenție activă pe durata întregului proces de ardere.

În final, formulăm o invitație: când trecem printr-un muzeu de istorie sau când privim o imagine a unei figurine neolitice, din cultura Cucuteni sau din altă cultură preistorică, să ne imaginăm chiar și pentru o secundă acel artist conectat la dimensiunile înalte ale muncii sale, la Frumusețe și la Dragoste, lăsând în urma sa propria reprezentare a Frumosului și a Dragostei profunde. Și, cine știe, poate vom fi inspirați să găsim în noi înșine această conexiune profundă, această putere creatoare. ✨

Note bibliografice

- [1] *Cucuteni - 5000 Redivivus, Științe exacte și mai puțin exacte*, Chișinău, 2006, Editura UTM, pagina 7
- [2] Radu Adrian, *Ceramica. Utilitar, estetic, simbol*, Editura Ars Docendi, București, 2007
- [3] Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura Științifică, București, 1992

Mara Pilat Ochiul

Ochiul lui Ra

Tavanul sălii hipostile, templul Dendera, Egipt
Foto: Hossam Manadily, Wikimedia Commons

Ochiul este un simbol întâlnit pe întreg cuprinsul Pământului.

Ochiul este organul de simț care permite captarea luminii, iar lumina este simbolul spiritului, al adevărului. A recepționa lumina înseamnă a înțelege, a pătrunde misterul. Ochiul devine astfel un simbol universal pentru percepție și pentru cunoaștere.

În Egiptul antic, simbolul ochiului sacru apare pe numeroase amulete și bijuterii, fiind un semn al protecției. Ochiul drept al zeului șoim Horus este cunoscut drept *Ochiul lui Ra* și simbolizează perfecțiunea. Cel stâng, *Ochiul lui Horus*, este un simbol al lunii. Miturile egiptene povestesc că atunci când Horus deschide ochii, răspândește lumina în Univers, iar când și-i închide, apare întunericul.

În literatura Indiei, în *Bhagavad Gita* și în *Upanișade*, cei doi ochi sunt identificați cu cei doi aștri, soarele și luna. Ochiul drept, soarele, corespunde activității și viitorului, iar cel stâng, luna, corespunde pasivității și trecutului. Această dualitate permite viziunea sintetică, conexiunea cauzelor și a efectelor. Percepția unificatoare este funcția celui de-al treilea organ al văzului, *ochiul lui Shiva*.

În cultura irlandeză, ochiul este echivalent cu soarele care oferă viață și lumină. Ochiul este simbolul esenței divine, prezența care vede tot și este pretutindeni.

Pentru eschimoși, *cel care are ochi* este expresia care îl desemnează pe clarvăzător, pe șaman.

În filosofile neoplatonice, creștine și musulmane, se vorbește despre *ochiul spiritului* sau al *inimii*, care recepțiază lumina spirituală. Omul care vede divinitatea, o face prin intermediul *ochiului inimii*. Dar și divinitatea îl vede pe om. Ochiul mijlocește unirea sufletului uman cu Divinul.

În mitologia greacă, ciclopul, creaturi mitologice cu un singur ochi, reprezintă forțele primare ale naturii. Ochiul unic al ciclopului indică o condiție sălbatică, arhaică.

Mesajul ascuns al ochiului continuă să fascineze, fiind evocat și astăzi de talismane, bijuterii, embleme. ♀

Bibliografie

- ADKINSON, Robert – *Simboluri sacre*, trad. de Oana Zamfirache, Editura Art, București, 2012
CHEVALIER, Jean; GHEERBRANT, Alain – *Dicționar de simboluri*, Volumul II (E-O), Editura Artemis, București, 1995.

Ce putem învăța de la Natură?

Partea a doua

Mihaela Brătuianu

Niciodată natura nu spune un
lucru și înțelepciunea altul.

— Juvenal, poet latin

Plantele au, ca și noi, organe de simț care le ajută să cunoască mediul și să găsească soluții adaptative inedite pentru a supraviețui și a se înmulți. În partea a doua a articolului vom cunoaște mai multe despre acestea, precum și despre multiplele daruri pe care plantele ni le oferă cu generozitate și pentru care ne putem exprima recunoștința prin grija și respectul față de ele.

Simțurile plantelor

Plantele nu au ochi, însă au capacitatea de a percepe lumina, aceasta fiind indispensabilă procesului de fotosinteză. În plus ele captează lumina, o folosesc, îi evaluează cantitatea și calitatea. Mișcarea plantelor pentru a obține cantitatea maximă posibilă de lumină se numește fototropism. Plantele diferențiază umbra de lumină, dar și calitatea luminii în funcție de lungimea ei de undă. Receptorii pentru lumină se găsesc în toate organele plantei – cei din părțile aeriene caută lumina, pe când cei din rădăcini fug de lumină.

Plantele au și simțul mirosului, au receptori pentru substanțe volatile pe întreg corpul. Parfumurile produse de plante sunt cuvintele lor. Ele transmit altor plante informații despre mediu și atrag insectele polenizatoare. Unele plante precum mușcatele, rozmarinul, emit parfumuri prin alte organe decât florile, pentru a îndepărta dăunătorii. Alte substanțe au rol de avertizare în condiții de stres biologic – prezența insectelor dăunătoare sau abiotic – căldură sau frig excesiv, lipsa oxigenului, substanțe poluante. Fiecare parfum este un mesaj pe care noi, oamenii, încă nu reușim să-l descifrăm pe deplin.

Simțul gustului la plante este reprezentat de receptorii aflați pe rădăcini, care detectează substanțele minerale nutritive din sol, chiar și în cantități foarte mici. Pentru a crește absorbția, planta produce mai multe rădăcini în zona unde concentrația de săruri minerale este mai mare. În plus, plantele care cresc în medii sărace în azot, element esențial pentru producerea proteinelor, s-au adaptat folosind capcane din frunze modificate pentru a vâna insecte sau viermi, din care își obțin acest nutrient.

Rozmarin

Foto: Mokie, Wikimedia Commons

Mimosa pudica

Foto: Bouda, Wikimedia Commons

Simțul tactil al plantelor se realizează prin canalele mecano-sensibile prezente în special la nivelul celulelor epidermice. Aceste celule simt când planta atinge ceva sau este atinsă de cineva. Este bine cunoscut cazul *Mimozei pudica*, plantă care își strânge frunzele când este atinsă, însă partea interesantă este că nu reacționează similar când frunzele sunt atinse de picăturile de ploaie sau de vânt, deci ea poate diferenția natura stimulului și poate să-și schimbe comportamentul în funcție de el. În plus, dacă constată că stimulul nu este nociv, la repetarea lui planta nu va mai reacționa.

Rădăcinile plantelor sesizează obstacolele din sol și reușesc să le ocolească. Plantele cățăraătoare găsesc mereu cel mai bun sprijin de care se agață cu ajutorul cărceilor. Scopul lor este să ajungă cât mai repede la lumină, fără să mai aștepte creșterea timp de ani de zile, asemenea unui copac.

Auzul. Plantele pot simți vibrațiile transmise prin sol, tot cu ajutorul canalelor mecano-sensibile prezente în toate organele plantei. Experimentele făcute pe plante, de exemplu pe vița-de-vie supusă unui fond muzical timp de 5 ani, au arătat că planta a crescut mult mai bine, strugurii s-au copt mai repede, au avut o savoare mai bogată, o culoare mai intensă și mai multe substanțe nutritive. În plus, muzica a ținut insectele la distanță. Nu atât genul muzicii influențează creșterea plantelor, cât frecvențele undelor sonore. Cele joase (100–500 Hz) favorizează germinarea semințelor, creșterea plantelor și a rădăcinilor, în timp ce frecvențele înalte au efect inhibitor. Se presupune că rădăcinile pot chiar comunica între ele prin sunete.

„Inteligența” plantelor

Pentru a se apăra, a se hrăni și a se reproduce, neavând posibilitatea de a se deplasa, plantele au fost nevoite să găsească soluții cu adevărat originale. „Inteligența” plantelor constă în capacitatea foarte bună de adaptare la mediu, necesară pentru a supraviețui. Organul care coordonează această adaptare este vârful rădăcinii; el detectează factorii fizico-chimici din mediu și are o activitate electrică similară neuronilor, procesând datele și transmițându-le într-o rețea conectată cu milioane de alte rădăcini. Asemenea stolurilor de păsări care zboară coordonat, rădăcinile plantelor mențin o distanță fixă față de celelalte rădăcini și au o creștere coordonată.

În ceea ce privește **apărarea**, plantele au dezvoltat o „rezistență pasivă” în fața atacurilor animalelor. Dacă animalele au concentrat toate funcțiile vitale importante în organe unice sau cel mult pereche – creier, plămâni, inimă, stomac etc, plantele au evitat gruparea capacităților lor în zone nevralgice definite, dezvoltând organisme modulare, nu organe unice. Datorită acestei fiziologii speciale, plantele pot pierde părți importante din corp, fără ca supraviețuirea lor să fie periclitată.

Capacitatea lor de **regenerare** este uimitoare. Îndepărtarea unor părți poate aduce chiar beneficii uneori, revigorând plantele (tunderea gazonului, tăierea pomilor fructiferi). O plantă se poate reproduce dintr-o singură frunză, ramură sau tulpină, ceea ce este uimitor.

Unitatea de **conviețuire** dintre copacii unei păduri face ca trunchiul unui copac doborât să continue să primească substanțe nutritive de la copacii din jur prin rădăcini, pentru a-l menține în viață. Importanța fiecărui individ este vitală pentru a putea păstra microclimatul favorabil întregii păduri, deoarece numai împreună pot înmagazina apă și genera umiditate. Golul creat în coroană de dispariția unui copac permite pătrunderea furtunilor și a soarelui, ceea ce ar afecta toți copacii. Chiar și exemplarele bolnave sunt ajutate și sprijinite cu substanțe nutritive până la însănătoșire. Acest fenomen se petrece însă doar în pădurile virgine. În cele plantate, rădăcinile sunt deteriorate prin plantare și nu se pot regrupa într-o rețea. Copacii acestor păduri sunt indivizi solitari și nu ajung să supraviețuiască mai mult de 100 de ani.

Generozitatea plantelor

Există șase plante de bază în alimentația omului: trestia de zahăr, porumbul, grâul, orezul, cartofii și soia. Odată cu caloriile, plantele ne oferă cu generozitate și energia lor. Ele transformă energia solară în energie chimică prin fotosinteză, respectiv energia luminii și bioxidul de carbon în molecule cu înalt conținut energetic numite zaharuri.

Combustibilii fosili pe care-i folosim ca sursă de energie (cărbunii, hidrocarburile, gazele) sunt acumulări subterane de energie solară pe care, de-a lungul erelor geologice, plantele au adus-o în biosferă cu ajutorul fotosintezei. Nu sunt materii minerale, ci depozite de energie organică.

Desigur, poate cea mai importantă resursă pe care ne-o oferă plantele, este oxigenul.

Un alt dar al plantelor, este sănătatea. Farmacopeea noastră se bazează pe medicamente obținute din plante sau sintetizate de om după modelul vegetal. Acțiunea benefică asupra sănătății se manifestă atât în plan fizic, cât și psihic – terapia florală Bach, plimbările în natură, prezența plantelor de apartament. Plantele reduc stresul, măresc capacitatea noastră de atenție și grăbesc însănătoșirea. S-a observat că bolnavii care stau în saloane a căror ferestre dau spre spații verzi folosesc mai puține analgezice și sunt externați după un timp mai scurt decât cei ale căror

saloane au vedere la clădiri sau locuri virane. Multe spitale construite recent au spații cu plante și grădini disponibile pacienților.

Studiile au arătat creșterea capacității de concentrare a persoanelor care lucrează în camere cu plante sau în natură. Cartierele cu multe spații verzi au mai puține accidente și infracțiuni. Toate acestea arată că plantele influențează pozitiv starea noastră de spirit, concentrarea, capacitatea de a învăța și starea generală de bine, de calm, de siguranță.

Bio-inspirația, capacitatea de a găsi idei în lumea viețuitoarelor pentru noi aplicații tehnologice, a apărut încă de pe vremea lui Leonardo da Vinci, care a studiat păsările pentru a realiza mașinile sale zburătoare. În lumea plantelor putem găsi idei pentru tratarea bolilor grave, pentru noi forme de energie nepoluantă, pentru materiale inovatoare.

Pentru toate aceste daruri, plantele nu ne cer nimic în schimb. Este de datoria noastră însă să le fim recunoscători, să le respectăm și să le îngrijim.

Comitetul elvețian de bioetică a publicat în 2008 un document referitor la demnitatea plantelor, prin care a recunoscut responsabilitatea noastră în ceea ce privește ocrotirea lor. Distrugerea lor nu este justificată din punct de vedere etic. 🌿

„Copacii sunt sanctuare. Oricine știe cum să vorbească cu ei, oricine știe cum să îi asculte, poate afla adevărul. Ei nu propovăduiesc învățături și precepte, ei vorbesc, dincolo de detalii, despre legea străveche a vieții.” — Hermann Hesse

Foto: Johannes Plenio, Unsplash

Bibliografie

- MANCUSO, Stefano, VIOLA, Alessandra – *Verde uimitor. Inteligența lumii vegetale*, Editura Art, București, 2018
WOHLLEBEN, Peter – *Viața secretă a copacilor*, Editura Publica, București, 2017.

Moartea lui Socrate — Jacques-Louis David
Muzeul Metropolitan de Artă, New York, S.U.A.
Foto: Wikimedia Commons

Socrate

Corina Munteanu

Socrate este unul dintre cei mai cunoscuți filosofi greci, creatorul maieuticii și al filosofiei morale, eminență ce întruchipează cel mai fidel geniu gândirii grecești. A trăit la Atena, între 470 și 399 î.Hr., și deși nu a lăsat în urma sa nimic scris, moștenirea sa este de o importanță imensă. Numele său a rămas de-a lungul secolelor ca un simbol al „filosofului în cetate”, simțindu-se dator și responsabil să încurajeze fiecare om să practice cunoașterea de sine. Maieutica socratică este arta de a da naștere sufletelor: prin întrebări potrivite și un dialog corect condus, omul ajunge să descopere singur răspunsurile la marile întrebări, care este sensul vieții sale, ce comportament să adopte, ce este și ce nu este valoros. Socrate însuși a fost un practicant al virtuții și un exemplu de devotament față de filosofie.

Iată câteva dintre vorbele sale înțelepte:

Un om este cu atât mai apropiat de zei, cu cât are mai puține nevoi.

Privind la mulțimea de lucruri expuse spre vânzare în piață: câte lucruri de care nu am eu nevoie există!

Când Alcibiade i-a oferit un loc mare pentru a-și construi o casă, i-a răspuns: să zicem că aș avea nevoie de o pereche de încălțăminte și tu mi-ai dăruit o piele întregă; nu m-aș face oare de râs primind-o?

Există o singură fericire: cunoașterea. Și un singur rău: ignoranța.

Despre stilul de viață: cea mai bună mâncare este cea care are nevoie de cât mai puține garnituri și cea mai bună băutură este cea care nu deschide pofta pentru alta. Viața ordonată te ferește de boală.

Despre trufandale: atunci când oamenii plătesc prețuri mari pe fructe coapte timpuriu par a ignora faptul că se vor coace la vremea lor.

În ce constă virtutea unui tânăr: în păstrarea măsurii (a nu exagera cu nimic).

Când Aischines (discipol al lui Socrate) a spus: sunt un om sărac, nu am nimic de dat, dar mă dau pe mine însumi, Socrate a replicat: dar nu vezi că acesta este cel mai mare dar din toate?

Soției lui care se tânguia că el moare pe nedrept: dar nu cumva ai fi vrut să mor pe drept?

Despre cineva care îl vorbea de rău: vorbește așa, fiindcă nu a învățat niciodată să vorbească de bine. 📌

Bibliografie

Diogene Laertios — *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, Ed. Paideia, București, 1998.

Despre Alétheia și Enthousiasmós

Paula Dron

*„Deci ține tu minte și nu da uitării”
(Iliada, Homer, II, 33)*

Trecerea timpului
Foto: Neom, Unsplash

Omul în căutarea Adevărului
Foto: Neom, Unsplash

De cele mai multe ori, întreprinderea de a readuce lumea vechilor greci în fața ochilor noștri poate fi îngreunată atât de vestigiile insuficiente pentru a le recompune lumea, dar și de puntea de mai mult de 2000 de ani care ne desparte. Însă, chiar dacă uneori este provocator să le percepi universul, iar cuțărul limbilor moderne pare nesatisfăcător când încercăm să traducem cuvinte și concepte din greaca veche, cred că această muncă arheologico-lingvistică își are o împlinire pe măsură.

Este fascinant de remarcat că în ciuda multiplelor sensuri pe care grecii le puteau atribui unui singur cuvânt (de aici și dificultatea contemporanilor de a reuși să traducă exact în limbile prezentului toate nuanțele unui termen), ajungem la același fir conducător, al „Ariadnei”, care ne ajută prin labirintul de idei ce compun gândirea grecească. Și chiar și atunci când anumite aspecte (doar) par a se opune, ele completează ceea ce ajunge să fie o unitate a gândirii grecești îndreptată spre sensuri profunde, spre idealuri ce le animau existența și întrețineau flacăra mirării. Căci așa știm că s-a născut filosofia. Când în fața spectacolului existenței, a naturii, ne spune Platon în dialogul *Theaitetos*, dar și Aristotel în *Metafizica* (I, 2, 982b., Humanitas, 2007), „(...) și acum, și la început, oamenii au început să filozofeze datorită uimirii.”

În acest spirit, cu mirarea în ochi și flacăra în suflet, voi încerca a face o săpătură în limba vechilor greci, pentru a contura sensurile a doi termeni vechi: **Alétheia** și **Enthousiasmós**.

Alétheia provine etimologic din alăturarea a două elemente: **a-**, prefix cu sens privativ sau de negare, adică „fără”, „ne” și **léthe**, care este tradus ca „uitare” sau

„*ascundere*”. Unindu-le, obținem în primă fază „*fără uitare*”, dar și „*a nu fi ascuns*”. Implică astfel *starea de a nu fi tăinuut sau uitat, de a revela, de a dezvălui ce este adevărat, real, în contrast cu ceea ce este doar aparentă și iluzoriu*. Prin această primă rută, ajungem la sensul care este cel mai adesea folosit, mai ales în filosofie, acela de Adevăr. Se creează astfel o legătură strânsă între adevăr și existență, fals și non existență, subiect abordat de majoritatea filosofilor în scrierile și în sistemele lor de gândire, în special la cei antici. Conform poetului Pindar, Alétheia devine personificarea Adevărului în Grecia Antică, avându-și locul și în Panteonul grecesc ca fiică a lui Zeus. Legendele antice menționează, de asemenea, în legătură cu a doua parte a cuvântului, că Léthe era râul Uitării (unul dintre cele cinci râuri din tărâmul Infernului lui Hades), din care cei decedați urmau să bea pentru a le fi șterse amintirile despre viața ce au lăsat-o în urmă, pregătiți astfel pentru următoarea călătorie. O tăbliță orfică datată din secolul II–III î.Hr., ne vorbește despre duo-ul Léthe (Uitare) și Mnemosyne (Memorie), îndemnând cititorul (antic, dar un îndemn valabil și astăzi, alegoric vorbind) la a bea din apa „memoriei” și a evita pe cea a „uitării”. Scrierile descriu aceasta apă vie a non-uitării, ca fiind cea rezervată inițiaților, celor pregătiți să atingă o condiție peste cea umană, similară eroilor. Astfel, în aceste contexte, *memoria* și *uitarea* capătă un sens mult mai profund decât cel uzual folosit de noi astăzi:

„*Sînt istovit de sete și mă prăpădesc. Ci dați-mi de îndată apa cea rece care-și prinde cursul din lacul Mnemosynei. Ei îți vor da să bei din izvorul zeiesc, și îndată apoi vei sta la loc de frunte, dimpreună cu ceilalți eroi.*” (*Fragmente presocratice*, vol. I, p. 43, Junimea).

Mnemosyne și Harpocrates — Bertel Thorvaldsen
Mnemosyne, mama celor nouă muze,
alături de micuțul Harpocrate, zeul grecesc al tăcerii
Muzeul Thorvaldsens, Copenhaga, Danemarca
Foto: Jakob Faurvig, Thorvaldsens Museum

Despre Léthe, apa uitării, vorbește și Platon în două din dialogurile sale, *Philebos* (63e) și *Republica* (X, 621a), înfățișând-o ca o câmpie cu un fluviu Ameles, „a cărui apă niciun vas nu o poate conține (...), cei care beau pierd orice amintire.” Același Platon ne oferă o altă interpretare etimologică a cuvântului pe care îl examinăm, Alétheia. În dialogul *Kratylos* (421b.), acesta, prin vocea lui Socrate, desparte termenul în două părți: *alé*, cu înțeles de „cursă”, de „alergare” și *theia*, cu sensul de „divină”. Reieșind din această interpretare că Alétheia poate fi și o „alergare divină”, cu siguranță către *ceva*. Putem extrage succint, din nuanța pe care o oferă Platon cuvântului, că ar exista o ascensiune a conștiinței umane, către forma sa ultimă, eternă, *adevărată*. Asemeni celui om din Mitul Peșterii care evadează pentru a vedea *adevărata* natură a lumii și nu umbrele dinăuntru.

O nuanță finală a Adevărului pe care o voi introduce, este cea de „realizare”, de „împlinire” a *ceva*, provenind din verbul *aletheyo/aletheyein*, tradus în mod uzual cu „a spune adevărul”, dar și „a realiza, a face adevărat/ adevărul”. Avem astfel o modestă încununare a periplului nostru prin acest termen, care în această formă pare a lua înțelesul de „a se (a)deveri, de a se realiza ca adevăr ultim”.

Celălalt termen grecesc pe care îl abordăm, *Enthousiasmós*, își are și el originea etimologică din prefixul *en*, tradus ca „în/înăuntru” și *theos*, cuvânt ce semnifică „zeu” sau „divin”. Combinând cele două, obținem „a fi inspirat de zeu”, „a avea *ceva* divin înăuntru”. Acest concept transmite astfel ideea de a fi plin de inspirație divină care ne poate înălța și ghida în orice fel de situație.

Conceptul apare în scrierile multor filosofi, poeți și istorici. Platon explorează subiectul în dialogul *Phaidros*, unde Socrate discută despre ideea că atunci când starea de entuziasm este ghidată de rațiune, putem ajunge mai ușor la forme înalte de cunoaștere. *Enthousiasmós* poate fi regăsit ca temă și în piesa *Bachantele* a lui Euripide, în *Broaștele* lui Aristofan, la Pindar sau în *Istoriile* lui Herodot, dar și la Plotin și Porfir. În toate aceste opere antice se regăsește aceeași concepție, de a pune inspirația în relație cu idealurile înalte și în slujba lor.

Merită notat că pentru grecii antici aceste dezbateri nu țineau de domeniul unor speculații abstracte, doar pur intelectuale, așa cum sunt văzute în modernitate, ci erau văzute ca fiind un stil de viață, într-un mod practic, pentru a-i ajuta în lunga lor căutare a cunoașterii. Pentru Antichitate, filosofia era în definitiv, așa cum numele o spune, *dragoste de înțelepciune* și este ceea ce și noi încercăm să atingem prin participarea la cursurile Noii Acropole, lectura cărților alese și acțiunile desfășurate în spirit filosofic, iar sensurile profunde pe care *Alétheia* și *Enthousiasmós*, *Adevărul* și *Entuziasmul* ni le oferă, ne ajută cu siguranță în periplul nostru. 📖

Muzele Tragediei și Comediei — Bertel Thorvaldsen
Melpomene, cu masca tristă a tragediei
Thalia, cu masca zâmbitoare a comediei
Muzeul Thorvaldsens, Copenhaga, Danemarca
Foto: Jakob Faurvig, Thorvaldsens Museum

Bibliografie

- DUMITRIU, Anton — *Alétheia, încercare asupra ideii de adevăr în Grecia antică*, Editura Eminescu, București, 1984.
TUCKER, Susie I. — *Enthusiasm, a study in semantic change*, Editura Cambridge at the University Press, Londra, 1972.

Mihaela Brătuianu

București

În acest an, Noua Acropolă București a sărbătorit Ziua Mondială a Filosofiei printr-o serie de conferințe și prezentări publice, dedicate iubitorilor de înțelepciune.

Prima conferință, prezentată de profesorul Ivo Ivanovici, directorul Asociației Culturale Noua Acropolă, a adus în atenție întrebarea: *ce este filosofia și care este importanța ei în epoca noastră?* A urmat o prezentare ce ne-a oferit câteva învățături esențiale ale maestrului filosofiei clasice, Platon, inspirate din dialogurile acestuia. Următoarea expunere a fost o oportunitate de a învăța cum să ne eliberăm de suferință urmând învățăturile lui Buddha, iar ultima conferință a fost dedicată omului nobil și calităților sale, așa cum au fost ele înfățișate de un alt mare maestru al înțelepciunii, Confucius, în „Analectele” sale.

Fiecare prezentare a fost urmată de întrebări și de discuții țesute pe baza ideilor prezentate. Participanții au avut ocazia să prezinte câteva reflecții despre virtuțile pe care le-au primit la „Ruleta virtuților”.

Noua Acropolă

Ziua Mondială a Filosofiei 2023

Constanța

Noua Acropolă Constanța a aniversat Ziua Mondială a Filosofiei printr-o serie de evenimente dedicate valorii filosofiei în zilele noastre. Evenimentele au debutat cu două prezentări: „Filosofie pentru Om” și „Filosofie pentru Natură”.

Un alt eveniment a fost Ziua Filosofilor, dedicată membrilor entuziaști ai Școlii de Filosofie Noua Acropolă Constanța. În cadrul acestui eveniment s-au planificat viitoarele activități din ariile de filosofie practică, culturală, acțiuni ecologice și umanitare. De asemenea, cursanții care au finalizat „Cursul de filosofie pentru viață” au primit diplome.

Aniversarea a continuat cu conferința în format hibrid „Filosofie pentru viitor”, care a permis participanților să se implice activ în dezbateri.

Ziua Mondială a Filosofiei este o ocazie de a ne aminti valoarea filosofiei pentru viața de zi cu zi. Participanții care au dorit să își lărgescă cunoștințele de filosofie, au avut ocazia să se înscrie la o nouă grupă de „Curs de filosofie pentru o viață fericită”.

Iași

În Iași, cu ocazia Zilei Mondiale a Filosofiei, au fost organizate două evenimente. Primul dintre acestea a constat dintr-o serie de dialoguri filosofice purtate pe baza filmelor din seria „Matrix”, care au încercat să răspundă la câteva întrebări: ce este realitatea? Unde se află adevărul? Putem să ajungem la libertate, să ieșim din peștera iluziei?

Al doilea eveniment a constat dintr-o conferință desfășurată la Muzeul Memorial „Poni – Cernătescu” cu tema „Filosofia în India”. Compașiunea, înțelegerea, toleranța, gândirea clară, sunt doar câteva dintre valorile pe care tradiția milenară a filosofiei indiene le propune.

Cluj-Napoca

În data de 16 noiembrie am aniversat Ziua Mondială a Filosofiei, deschizând porțile noului nostru sediu tuturor celor interesați să cunoască mai bine activitățile din Noua Acropolă Cluj-Napoca. Am invitat oaspeții noștri să participe la un dialog filosofic, să cunoască cărțile editurii noastre și să învețe mai multe despre pictura pe basorelief. Am ținut un toast pentru un viitor mai luminos, cu mai multă înțelepciune și apropiere între oameni.

Un alt eveniment dedicat acestei aniversări, „Micul Prinț – Prietenia este aceeași pe toți asteroizii”, a fost dialogul filosofic despre prietenie. Ne-am inspirat din minunata carte „Micul Prinț” de Antoine de Saint-Exupéry, iar câteva scene din ea au fost prezentate în fața publicului, în timpul discuțiilor.

În continuarea evenimentelor dedicate filosofiei, directorul național prof. Ivo Ivanovici a susținut o conferință despre filosofie, ca metodă de auto-cunoaștere și educație continuă.

Oradea

În filiala Oradea, în luna noiembrie s-a desfășurat un eveniment dedicat Zilei Mondiale a Filosofiei, intitulat „Exerciții de filosofie antică”. În cadrul lui, pe lângă ideile prezentate în școala de filosofie Noua Acropolă, a fost ales ca referință volumul „Exerciții spirituale și filosofia antică”, al academicianului și filosofului francez Pierre Hadot.

Linia discuțiilor a fost ghidată de următoarele idei: „*filosofia constă într-o artă de a trăi, într-o atitudine concretă, într-un stil de viață determinat, care angajează existența întreagă*” și „*trăirea filosofiei este o convertire care afectează viața în întregime, care transformă ființa celui ce o împlinește, care ne face să trecem de la o viață lipsită de autenticitate, obturată de necunoaștere, măcinată de griji – spre o viață autentică, spre o trăire în care omul are parte de conștiința de sine, se bucură de o viziune asupra lumii, de pace și de libertate interioară.*”

Atelier de pictură pe basoreliefuli

Informații și înscrieri: 0731 371 249

www.noua-acropola.ro

Noua Acropolă București

str. Atanasie Demostene nr. 7

Bunătatea este precum zăpada –
înfrumusețează tot.

— Kahlil Gibran